

УДК 339.7; 339.924

<https://doi.org/10.32342/3041-2137-2026-1-64-17>

А.О. Задоя,

доктор економічних наук, професор, професор кафедри глобальної економіки
Університету імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро (Україна)

<https://orcid.org/0000-0003-4620-6920>

М.І. Звєряков,

доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НАН України,
завідувач кафедри загальної економічної теорії та економічної політики
Одеського національного економічного університету, м. Одеса (Україна)

<https://orcid.org/0000-0003-0039-5068>

РЕШОРИНГ, РЕІНДУСТРІАЛІЗАЦІЯ ЧИ РЕКОЛОНІЗАЦІЯ: ЩО ЧЕКАЄ НА ЄВРОПУ?¹

У статті досліджено трансформаційні процеси в економіках країн Європейського Союзу в умовах нових геостратегічних реалій, зумовлених глобальними викликами, дестабілізацією логістичних ланцюгів і посиленням залежності від зовнішніх ресурсів. Особливу увагу приділено аналізу наслідків тривалого періоду деіндустріалізації та офшорингу, коли значна частина виробництв була переміщена за межі Європи, переважно до країн з нижчими витратами, включаючи колишні колоніальні території. У роботі висвітлюється новітній підхід до оцінки цього явища – як можливої реколонізації, що полягає у зростанні економічної та виробничої залежності розвинених країн від країн, які раніше були об'єктами колоніального впливу.

У сучасних умовах, коли традиційні канали постачання порушені, а глобальна нестабільність зростає, європейські держави дедалі частіше переосмислюють необхідність реіндустріалізації, підвищення рівня самозабезпечення та диверсифікації постачань. Водночас процес повернення виробництв на територію ЄС ускладнюється низкою чинників: обмеженістю ресурсів, екологічними нормами, дефіцитом робочої сили, зміною суспільних пріоритетів. У зв'язку з цим автор пропонує альтернативний сценарій – неаршоринг (nearshoring) як форму часткової релокації виробництва до сусідніх країн, що географічно, економічно та політично наближені до Європи.

Особливу увагу в дослідженні приділено аналізу потенціалу України як привабливої платформи для неаршорингових інвестицій. Автор аргументує, що Україна має низку конкурентних

¹ Стаття підготовлена у рамках реалізації міжнародного проекту «Конкуренентоспроможність Європи у новій глобальній економіці» № 101176059 – EuCompet – ERASMUS-JMO-2024-HEI-TCH-RSCH

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

Co-funded by
the European Union

Фінансується Європейським Союзом. Проте висловлені погляди та думки належать лише автору(ам) і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з питань освіти та культури. Ні Європейський Союз, ні грантодавець не можуть нести за них відповідальність.

переваг порівняно з іншими країнами Східної Європи, зокрема у контексті післявоєнної відбудови та інтеграції в європейський виробничий простір. Проте реалізація цього потенціалу можлива лише за умови стабілізації ситуації в державі та завершення воєнних дій.

У статті підкреслюється, що підтримка України з боку ЄС є стратегічно важливою не лише для відновлення миру та міжнародного правопорядку, а й для забезпечення економічної безпеки та промислової стійкості самого Європейського Союзу.

Ключові слова: *решиоринг, реіндустріалізація, реколонізація, офшоринг, неаршиоринг, Європейський Союз, Україна, промислова політика, ланцюги поставок, геополітичні ризики*
JEL classification: *F60, N74, R11*

Вступ.

В останні роки зрушення, що відбуваються у світовій економіці, набули особливого динамізму. Процеси, які тривалий час вважалися відображенням об'єктивних тенденцій розвитку людства, супроводжуються не менш активними контрпроцесами, що змінює уявлення про майбутній світоустрій. Зрушення стосуються не тільки співвідношення базових макроекономічних показників (ВВП, ВВП на душу населення, валютні курси, експорт та імпорт, міжнародне переміщення ресурсів тощо), але й принципів, цінностей, критеріїв обрання партнерів, стратегії поведінки в цілому.

Тривалий час Європа була тим регіоном, де зароджувалися процеси, які через певний час ставали загальносвітовими напрямками розвитку світової економіки. Промислова революція, соціально орієнтована ринкова економіка, міжнародна економічна інтеграція, єдиний ринок, валютний союз та єдина валюта – це лише деякі приклади таких процесів. Тривале лідерство сформувало уявлення, що його можна забезпечувати, послідовно дотримуючись тих принципів поведінки, які у попередні роки продемонстрували свою ефективність.

Насправді ж світ змінився, а тому потребують зміни й парадигми, які лежать в основі стратегії міжнародних економічних відносин. Зокрема це стосується й зовнішньоекономічної політики. Засадничі принципи європейської зовнішньоекономічної політики вибудовувалися навіть не десятиліттями, а століттями. Серед них особливо варто виділити наступні:

1. *Принцип вільної торгівлі та відкритості ринків.* Цей принцип Європейський Союз намагався послідовно реалізовувати не тільки всередині об'єднання (вільний рух праці, капіталу, товарів та послуг на спільному ринку), а й по відношенню до третіх країн. Звичайно, мита використовувалися, але їх розмір не був неподоланим бар'єром для країн, які могли запропонувати дешеву продукцію для європейського споживача. При цьому європейці розраховували на дзеркальну поведінку свої партнерів.

2. *Принцип справедливої конкуренції та рівних умов.* Європейський Союз відслідковував, щоб держави за рахунок бюджетних коштів не створювали якісь особливі умови для тих чи інших виробників, формуючи для них кращі позиції у конкуренції з іншими. І це знову ж таки стосувалося не тільки країн-членів ЄС, а й інших торговельних партнерів.

3. *Принцип свободи інвестування.* Звичайно, кожна країна формує своє власне законодавство. Але воно не повинне бути дискримінаційним по відношенню до іноземного інвестора. Він має право вільно вкладати кошти в економіку країни, дотримуючись її законодавства.

4. *Принцип економічної вигоди.* Базовим критерієм як зовнішньоторговельних операцій, так і міжнародної інвестиційної діяльності є отримання економічного зиску.

Внаслідок послідовного дотримання цих принципів значна частина промислового виробництва європейських країн була перенесена за кордон, головним чином у країни Південно-Східної Азії. Європейський ринок відкрили для

дешевих російських енергоносіїв та китайських товарів. Значна частина європейського ринку наповнювалася товарами, виробленими у Європі на підприємствах, які насправді належали іноземному капіталу.

Разом з тим, останнім часом спостерігається кардинальне переосмислення базових засад зовнішньоекономічної політики європейських держав та усвідомлення тих загроз, яким раніше не надавали особливої уваги. Не знайшла підтвердження теза, що не може бути конфліктів з країною, з якою ви активно співпрацюєте. Виявилися обмеження для використання ключового принципу зовнішньої торгівлі: якщо на зовнішньому ринку є товар, ціна якого нижча витрат на його виробництво всередині країни, то його краще купити, ніж виробляти самому. Стали очевидними можливі негативні наслідки переміщення національного виробництва у країни з дешевою робочою силою та дешевими ресурсами. Змінюються уявлення про межі використання лібералізму та протекціонізму у зовнішній торгівлі. Термін «промислово розвинені країни», який тривалий період використовувався для характеристики більшості європейських країн втратив своє значення, оскільки промисловості у цих країнах залишилося досить мало... І цей перелік можна продовжити.

Особливий поштовх до необхідності переосмислення базових принципів зовнішньоекономічної політики дали дві події: повномасштабна війна Росії проти України та політика адміністрації США після обрання президентом Дональда Трампа. Процеси надзвичайно прискорилися, що особливо актуалізувало теоретичне їх осмислення та формулювання нових парадигм зовнішньоекономічної діяльності.

Огляд літератури. Проблеми у світовій зовнішній торгівлі та міжнародній інвестиційній діяльності, які з особливою гостротою проявилися у період світової пандемії та російської агресії проти України, досить активно досліджуються

науковцями різних країн. Так, цілий ряд дослідників звертають увагу на високу вірогідність розриву логістичних ланцюгів у випадку, коли в результаті офшорингу (offshoring) постачальник та споживач знаходяться у віддалених одна від одної країнах. Це провокує появу інших процесів, які отримали назву рещоринг та неаршоринг (reshoring and nearshoring) [1]. Особливо активно ці процеси досліджуються по відношенню до країн Латинської Америки, оскільки їх необхідність у тому регіоні стала помітною трохи раніше [2].

Однак якщо для країн Латинської Америки зазначені процеси – це потенційний вигравш від переміщення до них підприємств ТНК США (головним чином через неаршоринг), то для Європи – це альтернатива: чи повертати підприємства на свою територію (рещоринг), чи перемішувати їх у країни з меншим «логістичним плечем» (неаршоринг). Тому слід звернути увагу на дослідження, яке присвячене саме європейським країнам. Автори [3] досліджують фактори, які впливають на вибір міжнародними компаніями між рещорингом та неаршорингом. На думку авторів, вибір найчастіше обумовлений мотивацією первинного офшорингу. З одного боку, коли попередня офшорна інвестиція була зумовлена перевагою ринкового розташування (орієнтація на потенційні ринки збуту), фірми, які здійснюють вторинне переміщення, з більшою вірогідністю оберуть повернення виробництва до країни базування (рещоринг), за винятком економічної кризи, коли європейські фірми, які шукають ринок, віддають перевагу неаршорингу. З іншого боку, неаршоринг є кращим вибором, коли перевага розташування була пов'язана з пошуком ефективності (орієнтація на дешеві ресурси).

Німеччина є одним з найбільших світових інвесторів. Тому досить закономірно, саме ця країна стало однією з перших, де загострилася проблема релокації закордонних

інвестицій. Економічна наука відповіла на цей виклик появою цілого ряду спеціальних досліджень. Зокрема, Steffen Kinkel досліджує динаміку німецького reshoringу від початку XXI століття та виявляє відмінності у мотивації цього процесу для різних категорій міжнародних компаній. Також він запропонував фундаментальні підходи до формування стратегії reshoringу для транснаціональних підприємств [4].

Akbari M. досліджує новітні тенденції у reshoringу, які викликані пандемією COVID-19 та руйнуванням традиційних логістичних шляхів у зв'язку з напруженою геостратегічною ситуацією [5]. Цій же тематиці присвячено і ряд інших публікацій [6, 7].

У грудні 2024 р. Світовий банк оприлюднив цікаве дослідження «Is the U.S. Friend-Shoring, Nearshoring, or Reshoring? Evidence from Greenfield Investment Announcements», автори якого (Alem Mulabdic та Gaurav Nayyar) розширюють горизонти дослідження причин релокації закордонних інвестицій, долучаючи до них не тільки суто економічні мотиви, але й безпекові. Зокрема, помічено, що найчастіше виробництво переміщується до країн, які мають спільні цінності та позитивно налаштовані до країн-інвесторів. Це дозволяє використовувати навіть спеціальний термін – «friend-shoring» [8]. Деякі дослідники навіть звернули увагу, що прямі іноземні інвестиції в останні роки зосереджуються у країнах, які займають однакову позицію при голосуваннях в ООН [9].

Не дивлячись на значну кількість досліджень, присвячених релокації прямих іноземних інвестицій, більшість з них обмежується поглядом на це явище з позиції поведінки транснаціонального підприємства. Разом з тим, сьогодні ця проблема набуває іншого звучання – безпекового та стратегічного, що буде визначати майбутню позицію країн у нових геостратегічних реаліях. Важливо розуміти, що безпосередні інтереси транснаціональних підприємств та країн в цілому далеко не завжди співпадають.

Тому керівникам європейських країн досить часто доводиться складно балансувати між потребою зберегти підтримку з боку великих національних компаній та необхідністю реалізації національних інтересів (у розумінні відповідного керівника).

Метою нашого дослідження є з'ясування ролі релокації міжнародних інвестицій у контексті вирішення проблем безпеки та самодостатності країн ЄС та визначення потенційних можливостей України сприяти цьому процесу.

Виклад результатів дослідження. Країни Європейського Союзу є активними учасниками процесів міжнародного руху капіталів. З одного боку, значні інвестиції надходять до ЄС з боку США, Канади, Китаю та інших країн. З іншого боку, європейські транснаціональні підприємства величезні кошти вкладають за кордон. Офшоринг, як переміщення бізнес-процесів з однієї країни в іншу, є важливою складовою міжнародної інвестиційної діяльності країн ЄС. В узагальненому вигляді мотиви офшорингової діяльності подані у табл. 1. Їх можна об'єднати у чотири основні групи. Однак в цілому усі вони є формами прояву бізнес-мотивації.

Якщо спробувати оцінити за цими критеріями та мотивами привабливість різних країн світу для офшорингових інвестицій, то можна дійти наступних висновків:

1. **Азія.** Найбільш привабливим для офшорингових інвестицій не тільки з Європи, а і з США виявився Китай. Маючи розвинену виробничу інфраструктуру, порівняно дешеву робочу силу, яка швидко навчалася, зручні логістичні коридори, ця країна змогла залучити величезні обсяги прямих іноземних інвестицій, які були пов'язані саме зі створенням дочірних чи спільних підприємств, куди переносилися виробничі процеси з країн первинного базування. Також значні виробничі потужності європейськими інвесторами були розташовані в Індії, В'єтнамі, Тайланді, Бангладеш. Ліберальна політика цих країн щодо іноземних

Класифікація мотивів офшорингової діяльності транснаціональних підприємств з країн Європейського Союзу*

Категорія мотивів	Мотив	Деталізація
Економічні мотиви	Зниження витрат на виробництво	Перенесення виробництва у країни з дешевою робочою силою та меншими витратами на ресурси
	Оптимізація бізнес-процесів	Делегування другорядних функцій для підвищення ефективності та зосередження на основних завданнях.
Податкові мотиви	Зменшення податкового навантаження	Використання юрисдикцій із низькими податками для збільшення чистого прибутку
	Податкова оптимізація	Легальне уникнення подвійного оподаткування через міжнародні угоди
Географічні та ринкові мотиви	Доступ до нових ринків	Скорочення логістичних витрат і присутність на нових ринках збуту
	Підвищення конкурентоспроможності	Скорочення витрат для збереження конкурентних цін та прибутковості
Правові та регуляторні мотиви	М'яке регулювання	Менші вимоги до звітності та трудового законодавства у порівнянні з ЄС
	Захист активів	Використання офшорних структур для мінімізації ризиків націоналізації та судових позовів

Складено авторами.

інвестицій, дещо занижені вимоги до стандартів екологічності у поєднанні з дешевою робочою силою створювали сприятливі умови для тих інвесторів, хто керувався мотивами зниження витрат та максимізації прибутку. Також цей азійський регіон, як найбільш населена частина Землі, приваблював величезним потенційним ринком збуту.

2. Латинська Америка. Цей регіон найбільш цікавий своєю близькістю до ринку США та порівняно дешевою робочою силою. Мексика, Аргентина та Бразилія є найбільшими реципієнтами європейських офшорингових інвестицій. Однак тут вони зустрічають досить серйозну конкуренцію з боку китайських інвесторів.

3. Африка. У цьому регіоні варто виділити Єгипет, Марокко та Туніс. Вони цікаві саме географічною близькістю до Європи, а тому більшою надійністю та відносною дешевизною логістичних каналів.

Однак останнім часом в усіх цих регіонах почали виникати проблеми, які не тільки знизили економічну ефективність офшорингу, але й стали загрожувати безпеці європейських країн. Серед таких подій варто виділити наступне:

1. Війна Росії проти України, запроваджені проти неї санкції зробили більш складним та дорожчим зв'язок європейських країн з їх підприємствами у Південно-Східній Азії. Зростаючі транспортні витрати зводять нанівець вигоди від дешевої робочої сили та дешевої сировини у країнах-реципієнтах.

2. Введені адміністрацією США додаткові мита щодо продукції Мексики та Канади нівелювали вигоди від інвестування у країни, що є близькими до цього великого світового ринку.

3. Нестабільність на Близькому Сході, набуття арабо-ізраїльського конфлікту гарячої фази створює додаткові ризики для інвестицій у цей регіон.

4. Ініційований США перехід від політики лібералізму у зовнішній торгівлі до політики протекціонізму може викликати ланцюгову реакцію. І у такій «митній війні» Європа має слабку позицію, оскільки значну частину потреб у промисловій продукції вона закриває саме за рахунок імпорту, оскільки власна економіка стала значною мірою економікою послуг.

Як наслідок активного перенесення виробничих процесів за межі європейських країн у цьому регіоні прискореними темпами відбувалася деіндустріалізація. Сам процес деіндустріалізації можна розглядати як закономірність розвитку суспільства на даному етапі, що є наслідком переходу до інформаційного суспільства, у якому провідну роль відіграють послуги [10]. Разом з тим, надмірна деіндустріалізація призводить до гіпертрофовано великої питомої ваги

сфери послуг у структурі зайнятості та структурі створення ВВП. Для значної частини країн ЄС типовою стала саме така структура (табл. 2).

Структура ВВП за місцем формування не є однорідною для країн ЄС. Так, питома вага промисловості коливається від 10,5% (Люксембург) до 37,6% (Ірландія), а сфери послуг – від 56,6% (Ірландія та Словаччина) до 80,6% (Люксембург). Тому можна стверджувати про різний рівень деіндустріалізації у країнах Європейського

Таблиця 2

Структура ВВП у країнах ЄС у 2023 р.*

Країни	ВВП		Питома вага створеної доданої вартості у ВВП (відсотків)**		
	номінальний (млн дол.)	на душу населення (тис. долю)	сільського господарства	Промисловості	сфери послуг
Німеччина	4,456,080	54,34	0,72	28,08	62,57
Франція	3,030,900	44,69	1,92	18,65	69,24
Італія	2,254,850	39,00	1,94	23,13	64,92
Іспанія	1,580,690	33,51	2,34	20,24	68,53
Нідерланди	1,118,120	64,57	1,52	19,36	69,32
Польща	811,229	22,06	2,92	28,68	58,75
Бельгія	632,217	54,70	0,77	18,44	70,71
Швеція	593,268	55,52	1,60	22,78	65,28
Ірландія	545,629	103,89	0,88	37,59	56,62
Австрія	516,034	56,03	1,34	26,26	62,29
Данія	404,199	68,45	1,03	21,49	66,07
Румунія	351,003	18,40	3,94	27,60	59,77
Чехія	330,858	31,59	1,61	30,16	59,75
Фінляндія	300,187	52,93	2,53	24,53	60,68
Португалія	287,080	27,33	2,04	18,02	67,00
Греція	238,206	23,40	3,79	15,66	67,62
Угорщина	212,389	24,14	4,69	24,32	57,56
Словаччина	132,794	24,49	1,95	32,72	56,54
Болгарія	101,584	15,88	3,03	25,37	59,33
Люксембург	85,755	128,68	0,23	10,47	80,60
Хорватія	82,689	21,87	3,00	18,77	61,19
Литва	77,836	27,79	2,99	24,08	63,12
Словенія	68,217	32,61	1,87	29,13	57,82
Латвія	43,627	27,79	4,17	20,93	63,06
Естонія	40,745	30,13	2,17	22,31	63,79
Кіпр	32,230	36,56	1,58	12,23	73,99
Мальта	20,957	40,40	0,73	12,13	79,68

*Розраховано за: [11,12]

** Цифри можуть не складати 100% через нерозподілене споживання, яке не враховується у звітах сектору

Союзу. В цілому, 9 країн мають питому вагу промисловості менше 20%, ще 9 – від 20 до 25%, 7 – від 25 до 30% і лише 3 країни – більше 30%. Виникає питання, чи залежить цей рівень від рівня розвитку країни?

Для пошуку залежності проведемо групування країн ЄС за двома критеріями: питома вага промисловості у ВВП та ВВП на душу населення (табл. 3).

Результати групування свідчать про відсутність такої залежності. Країни розподілилися за групами більш-менш рівномірно. Більше того, країни з діаметрально протилежними показниками питомої ваги промисловості у створенні ВВП мають найвищі показники ВВП на душу населення (Люксембург та Ірландія).

Аналогічні висновки можна зробити і на підставі кореляційного аналізу. Розрахунок коефіцієнту кореляції між досліджуваними показниками демонструє практичну відсутність зв'язку: $-0,0845$. Таким чином, емпірична перевірка не дає підстав стверджувати, що для країн з більш високим рівнем розвитку є типовим зменшення питомої ваги промисловості у створенні ВВП. Якщо деіндустріалізацію в цілому можна розглядати як загальну закономірність економічного розвитку, то її темпи та масштаби визначаються іншими факторами, зокрема тією моделлю зовнішньоекономічної діяльності, яку обрала та чи інша країна.

Свідченням того, що структура виробництва ВВП та структура реальних потреб (а відповідно і споживання) не співпадають, є невідповідність між питомою вагою послуг у виробництві ВВП та у імпорті. Співвідношення між імпортом товарів та послуг для деяких країн Європи наведено у табл.4.

Як видно з табл. 4, в середньому по країнах Єврозони більше 70% імпорту припадає саме на товари, тоді як послуги становлять менше 30%. Європейські країни суттєво залежать від імпорту, вирішальну частку в постачанні якого займають такі країни, як Китай (20,5%), США (13,8%) та Велика Британія (7,1%) [14]. Слід також звернути увагу на той факт, що більше половини імпорту становлять машини, обладнання та інші промислові товари. Тому сьогодні питання реіндустріалізації та релокації виробництва набуває не тільки суто економічного, але й безпекового звучання. Воно має стати не просто рішенням транснаціональних компаній, а політикою держав та Європейського Союзу в цілому.

Особливо гостро питання реіндустріалізації постало в останні роки. Руйнування логістичних ланцюгів, яке відбувається в умовах нестабільності сучасного світу, наглядно продемонструвало крихкість моделі, орієнтованої лише на економічну вигоду

Таблиця 3

Групування країн ЄС за питоною вагою промисловості у ВВП та рівнем розвитку*

Питома вага промисловості у створенні ВВП (%)	ВВП на душу населення (тис. дол США)			
	менше 25	25-40	40-60	більше 60
менше 20	Греція Хорватія	Португалія Кіпр	Франція Бельгія Мальта	Нідерланди Люксембург
20-25	Угорщина Латвія	Італія Іспанія Литва Естонія	Швеція Фінляндія	Данія
25-30	Польща Румунія Болгарія	Словенія	Німеччина Австрія	-
більше 30	Словаччина	Чехія	-	Ірландія

* Складено авторами на підставі даних таблиці 2.

Таблиця 4

Питома вага імпорту товарів та послуг у загальному імпорті за 2023 р. *

Країна	Питома вага у загальному імпорті (у відсотках)	
	імпорту товарів	імпорту послуг
Німеччина	74	26
Франція	67	33
Італія	82	18
Бельгія	74	26
Країни Єврозони	71	29

* Розраховано за [13]

без урахування ступеню самодостатності економіки країни. Країни не можуть покладатися у вирішення цього питання лише на ринковий механізм саморегулювання. Потрібні заходи державного впливу (прямого та опосередкованого) на міжнародну діяльність бізнесу, які б заохочували бізнес до реіндустріалізації.

Дослідження проблем реіндустріалізації пов'язане ще з одним явищем, яке актуалізувалося останнім часом. Якщо раніше економічна, політична, екологічна, культурна залежність колишніх колоніальних країн від країн Глобального Заходу отримала назву неокolonіалізму [15], то зростаюча залежність розвинених країн (зокрема, ЄС) від постачання енергоресурсів, рідкісних металів чи навіть товарів широкого вжитку нагадує реколоніалізм (як явище, протилежне класичному колоніалізму) [16, 17].

Реіндустріалізація є однією з цілей політики чинного Президента США Дональда Трампа. Запровадження високих мит на значну кількість імпортованих товарів має стимулювати їх виробництво всередині країни та повернення частини виробництв з-за кордону, які були переведені туди в результаті офшорингу.

Однак проведення реіндустріалізації в Європі наштовхується на цілий ряд проблем, серед яких ми б особливо виділили такі:

1. Європа є однією з найбільш густо населеної частиною Земної кулі. Відомо, що тут густина населення у три рази більша, ніж у Америці. Практично увесь життєвий простір уже розподілений

і певним чином використовується. Промислове ж виробництво, як правило, потребує значних площ, яких насправді у Європі немає. Тому повертати виробничі процеси насправді нікуди. Це є одним з головним обмежень рещорингу.

2. Реіндустріалізації буде потребувати збільшення споживання енергії. Європа ж є енергозалежною від зовнішніх постачальників. Збільшення цієї енергетичної залежності буде створювати додаткові загрози для економічної безпеки регіону.

3. Особливою проблемою реіндустріалізації Європи є кадрова проблема. Вона має кілька форм прояву. По-перше, більшість західноєвропейських країн відчувають дефіцит на ринку праці. Тому поява нових підприємств ще більше ускладнить цю проблему. По-друге, якщо у період первинної індустріалізації додаткова потреба у робочій силі для промисловості вирішувалася за рахунок вивільнення працівників із сільського господарства, то зараз це джерело вичерпано (див. табл.2). По-третє, у суспільстві змінилося ставлення до праці у промисловості. Молодь віддасть перевагу роботі з офісі за порівняно невисоку заробітну плату, а не добре оплачуваній роботі на промисловому підприємстві. По-четверте, система освіти, яка сформувалася, не в змозі забезпечити нові промислові підприємства підготовленими працівниками відповідної кваліфікації. По-п'яте, висока вартість робочої сили буде зменшувати конкурентоспроможність продукції, виробленої на релокаційних підприємствах.

4. Навіть сучасне промислове виробництво збільшує навантаження на навколишнє середовище. Взяті на себе європейськими країнами зобов'язання щодо досягнення вуглецевої нейтральності обмежують розвиток деяких видів промисловості та створюють бар'єри для рещорингу.

За таких умов найбільш ймовірною буде релокація виробництва з віддалених країн (зокрема Південно-Східної Азії) у формі *nearshoring* (неаршоринг). Цей термін з'явився порівняно недавно і стосувався головним чином найму працівників з сусідніх країн для виконання певних видів робіт. Однак дуже швидко зміст поняття був значно розширений і сьогодні він описує стратегію компаній по переміщенню виробництва до країн-сусідів [18]. Активізація цієї стратегії враховує не тільки суто економічні результати винесення виробництва за кордон, а й безпекові. І хоча неаршоринг не вирішує усіх проблем надмірної деіндустріалізації розвинених країн, він може послабити її негативні наслідки та підвищити рівень національної безпеки. Тому у просуванні стратегії неаршорингу інтереси транснаціональних компаній та держави співпадають.

Для найбільш розвинених країн ЄС досить привабливою територією для неаршорингу є країни Східної Європи (зокрема, Польща, Чехія, Словаччина, Румунія, Болгарія) [19]. Вони не тільки є членами ЄС (що спрощує вирішення процедурних питань та гарантує необхідний рівень безпеки), але й зберегли промисловий потенціал (питома вага промисловості у створенні ВВП у цих країнах більше 25%). Разом з тим, Україна має цілий ряд характеристик, які можуть послужити (і сьогодні уже служать) вагомими аргументами як для переміщення західними компаніями виробництв з Південно-Східної Азії, так і для створення нових виробничих потужностей. Виділимо деякі з них.

1. *Географічна та ментальна близькість України до Європи.* По-перше, це приносить значні логістичні переваги

порівняно з країнами Південно-Східної Азії (у кілька разів зменшується логістичне плече, скорочується час та стає дешевшою доставка товарів до європейських ринків). По-друге, наявність морських портів дає переваги Україні порівняно навіть з іншими Східноєвропейськими країнами (Чехія, Словаччина). По-третє, спільність цінностей спрощує процес управління та адаптації традиційних європейських моделей до національної специфіки. Різниця в один часовий пояс не може стати на заваді успішній співпраці.

2. *Україна має статус кандидата у члени ЄС та уже реалізує Угоду про асоціацію та зону вільної торгівлі.* Це уже трансформується у цілий ряд переваг. По-перше, зона вільної торгівлі спрощує доступ для українських товарів (зокрема, вироблених і на іноземних підприємствах) до ринків ЄС, знижує мита та усуває значну частину технічних бар'єрів. По-друге, гармонізація українського законодавства до європейського (зокрема, у сфері стандартів) підвищує конкурентоспроможність вітчизняної продукції на європейських ринках та наближує умови інвестування в Україну до ситуації у інших країнах Східної Європи.

3. *Порівняно дешева та водночас кваліфікована робоча сила.* Середня заробітна плата в Україні приблизно у два рази менша, ніж у Болгарії, де вона найнижча серед країн ЄС і становить близько 1250 дол. США [21]. Також українська середня заробітна плата є співставною (або навіть нижчою) з аналогічним показником більшості країн Південно-Східної Азії [22]. З іншого боку, Україна має європейську (в своїй основі) систему освіти і попри усі її недоліки здатну підготувати кадри потрібної кваліфікації. Разом з тим, слід розуміти, що реалізація цієї переваги можлива після створення умов для повернення молоді із-зв кордону, куди значна її частина виїхала під час війни. Формування ж привабливого середовища для роботи в Україні буде потребувати певного

зростання заробітної плати, що дещо зменшить ефект цієї переваги.

4. *Структура економіки України близька до європейської, що робить їх сумісними.* У довоєнній Україні питома вага промисловості у створенні ВВП складала близько 20%, а сфери послуг – більше 60% [11]. Іншими словами, для української економіки теж характерною є надмірна деіндустріалізація. Тому неаршоринг європейського виробництва в Україну буде також відповідати національним інтересам реципієнта. Тим більше це буде сприяти післявоєнному відновленню економіки. У цілому ж, не дивлячись на значні руйнування, завдані Україні російською агресією, вона зберігає розвинене машинобудування, металообробку, електроніку, агропереробку, які навіть отримали новий поштовх для розвитку в умовах адаптації економіки до потреб воєнного часу.

5. *Україна має значний потенціал у галузі «green transition».* Відсоток використання «зеленої енергетики» від наявного потенціалу (вітрова, сонячна, гідро) є досить незначним, а тому інвестиції у ці сфери можуть приносити значний економічний та екологічний ефект.

6. *Інвестиційна підтримка України з боку ЄС та міжнародних організацій.* Цілий ряд міжнародних організацій (Європейський інвестиційний банк, Європейський банк реконструкції та розвитку, Німецьке товариство міжнародного співробітництва тощо) можуть надавати фінансову та технічну підтримку європейським інвесторам, які прийняли рішення працювати в Україні. Більше того, багато європейських компаній сприймають інвестування в Україну як прояв солідарності та «патріотичні інвестиції», що приносить їм репутаційні переваги.

Звичайно, слід розуміти, що повною мірою ці аргументи запрацюють лише після встановлення миру в Україні. Однак уже навіть під час війни є цілий ряд прикладів входження європейських інвесторів на українські ринки. Звичайно,

найбільш цікавою сферою для відкриття виробничих підприємств в Україні є оборонна промисловість, яка покликана не тільки поліпшити постачання необхідної продукції для української армії, але й зміцнювати оборонний потенціал Європейського Союзу. Однією з найактивніших у цьому відношенні є німецька компанія Rheinmetall. У березні 2024 р. компанія оголосила про плани створити щонайменше чотири виробничі майданчики в Україні для виробництва артилерійських боєприпасів, військових автомобілів, пороху та ЗПК, а у червні 2024 р. вже відкрила першу фабрику для обслуговування бронетехніки [22]. З весни 2024 р. три французькі компанії (KNDS, Arquus, Delair) запустили партнерства з українськими фірмами: виробництво запчастин для дронів, автомобільного обладнання та ремонт боєприпасів. Вже літом 2024 р. стартувало повноцінне виробництво. Цілий ряд інших європейських компаній (наприклад, BAE Systems, Thales, Czechoslovak Group) також входять у процес трансферу виробничих потужностей, включаючи ремонт і виготовлення компонентів для воєнної техніки [23]. Можна навести приклади інших європейських компаній, які попри війну відкривають виробничі підприємства у інших секторах української економіки (табл. 5).

Отже Україна вже стала привабливою локацією для європейського бізнесу: тут розвиваються потужності в авто-, оборонній та будівельній галузях, починається легка промисловість, а IT-кластер залучає західні R&D-інвестиції. Побудовані стратегічні партнерства із збереженням низьких витрат, географічної близькості та підтримки з боку ЄС, які створюють сприятливі умови як для створення нових підприємств, так і переведення європейського капіталу в Україну з інших регіонів.

Висновки.

Таким чином, проведене дослідження показує, що у нових геостратегічних реаліях значна частина країн ЄС зіштовхнулася з проблемою надмірної

Неаршоринг європейського виробництва в Україну

Сектор	Приклади компаній	Що роблять в Україні
Оборонна промисловість	Rheinmetall, KNDS, BAE, Thales	Виробництво боєприпасів, ремонт техніки [22, 23]
Автомобільна промисловість	Leoni, Centravix	Провідні кабельні системи, трубопроводи [24]
Будівництво	Kingspan, Fixit	Виробництво еко-матеріалів, заводи [25]
Легка промисловість	Picard	Виробництво сумок, соціальна підтримка [26]
Хімічна промисловість	Bayer, Henkel	Виробництво клеїв, агропродукція для хімічної промисловості [25]

деіндустріалізації. В умовах стабільності світової економіки проблема вирішувалася через офшоринг, винесення виробництв до інших країн та покриття потреб у сировині, енергії та готовій промисловій продукції за рахунок експорту. Однак значна відстань, виникнення масштабних осередків нестабільності, політичні суперечності призвели до порушення традиційних логістичних ланцюгів та зростанню залежності європейських країн від неконтрольованих ними зовнішніх процесів. Оскільки значна частина потреб у промислових товарах покривається за рахунок виробництв, перенесених до колишніх колоніальних країн, то зростаюча залежність розвинених країн від цих поставок інколи навіть трактується як реколонізація.

За цих умов у європейських країнах відбувається усвідомлення (як на рівні урядів, так і бізнесу) необхідності реіндустріалізації та підвищення ступеня самозабезпечення промисловою

продукцією. Однак розширення промислового виробництва на території більшості європейських країн зустрічається з цілим рядом обмежень: територіальних, екологічних, демографічних, ціннісних тощо. Тому проста релокація виробництва з віддалених країн не сприймається як ефективний шлях розв'язання проблеми. Більш вірогідним є варіант неаршорингу – перенесення виробництва до країн сусідів. І у цьому плані Україна як реципієнт неаршорингових виробництв є досить перспективною територією. Вона має багато вагомих переваг порівняно з іншими країнами Східної Європи. Однак більшість з них може бути повною мірою реалізована лише за умови досягнення миру у нашій країні. Тому допомога Європейського Союзу Україні у війні проти загарбника – це не тільки відновлення справедливого миру та міжнародного правопорядку, але й шлях до розв'язання цілого ряду економічних та безпекових питань самого ЄС.

Список використаної літератури

1. Fernández-Miguel A., Riccardi M.P., Veglio V., García-Muiña F.E., Fernández del Hoyo A.P., Settembre-Blundo D. Disruption in Resource-Intensive Supply Chains: Reshoring and Nearshoring as Strategies to Enable Them to Become More Resilient and Sustainable. *Sustainability* 2022, 14, 10909. <https://doi.org/10.3390/su141710909>
2. Pietrobelli C., & Seri C. Reshoring, nearshoring and developing countries: Readiness and implications for Latin America. UNU-MERIT. UNU-MERIT Working Papers. 2023. No. 003. URL: <https://www.merit.unu.edu/publications/wppdf/2023/wp2023-003.pdf>
3. Paolo Barbieri P., Stefano Elia S., Luciano Fratocchi L., Ruggero Golini R. Relocation of second degree: Moving towards a new place or returning home? *Journal of Purchasing and Supply Management*. Volume 25, Issue 3, June 2019, 100525. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1478409218300335>

4. Kinkel S. Future and impact of backshoring—Some conclusions from 15 years of research on German practices. *Journal of Purchasing and Supply Management* Volume 20, Issue 1, March 2014, Pages 63-65. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1478409214000065>

5. Akbari M. (2024). Current Trends in Reshoring, Nearshoring, Rightshoring, and Emerging Strategies. In: *The Road to Outsourcing 4.0*. Palgrave Macmillan, Singapore. 2024. https://doi.org/10.1007/978-981-97-2708-7_5

6. Aliche K., Barriball E. D., & Trautwein, V. How COVID-19 is reshaping supply chains. McKinsey and Company, 2021. 2011–2020. URL: https://www.mckinsey.com/~media/mckinsey/business%20functions/operations/our%20insights/how%20covid-19%20is%20reshaping%20supply%20chains/how-covid-19-is-reshaping-supply-chains_final.pdf

7. Duong A.T.B., Hoang T. H., Nguyen T.T.B., Akbari M., Hoang, T.G., & Truong H.Q. Supply chain risk assessment in disruptive times: Opportunities and challenges. *Journal of Enterprise Information Management*, 2023, 36(5), 1372–1401. <https://doi.org/10.1108/JEIM-02-2023-0104>

8. Mulabdic A., Nayyar G. Is the U.S. Friend-Shoring, Nearshoring, or Reshoring? Evidence from Greenfield Investment Announcements. World Bank Group, 2024. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/cfc34a97-1733-4001-a3d0-64262010a88c/content>

9. Aiyar S., Malacrino D., Presbitero A. Investing in Friends: The Role of Geopolitical Alignment in FDI Flows. 2023 (CEPR Discussion Paper No. 18434). URL: <https://cepr.org/publications/dp18434>

10. Задоя А.О. “Нова індустріалізація” в стратегії випереджаючого переслідування. Теоретичні та прикладні питання економіки. Збірник наукових праць. Випуск 27, том 1 (за заг. ред.проф. Єханурова Ю.І., Шегди А.В.). К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2012, с.21-29.

11. List of Countries by GDP Sector Composition. URL: <https://statisticstimes.com/economy/countries-by-gdp-sector-composition.php>

12. GDP per capita (current US\$). URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>

13. Balance of Payments Analytic Presentation. URL: <https://data.imf.org/regular.aspx?key=62805740>

14. International trade in goods. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=International_trade_in_goods

15. Michael E. Odijie. Unintentional neo-colonialism? Three generations of trade and development relationship between EU and West Africa. *Journal of European integration*, 2022, vol. 44, No. 3, 347–363. <https://doi.org/10.1080/07036337.2021.1902318>

16. Seaman J., Krpata M., Ghiretti F., Erlbacher L., Martin, X. and Otero-Iglesias M. (2022) Dependence in Europe’s Relations with China: Weighing Perceptions and Reality. The European Think-Tank Network on China. URL: <https://www.ifri.org/en/publications/publications-ifri/ouvrages-ifri/dependance-europes-relations-china-weighing-perceptions>

17. DGAP, 2024. Reverse Dependency: Making Europe’s Digital Technological Strengths Indispensable to China, Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik. Germany. URL: <https://coilink.org/20.500.12592/brv1bw5>

18. Nearshoring: Definition, benefits, examples, and how to know it’s right for your business. URL: <https://rightpeoplegroup.com/blog/nearshoring-definition-benefits-examples-and-how-to-know-its-right-for-your-business>

19. Копиця А.О., Кобелева Т.О. Дослідження переваг ніаршорингу (nearshoring) для країн Східної Європи. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/cfdeaa20-2a3a-485e-910c-19df258d5b31/content>

20. Average salaries across Europe: Which countries have the highest pay? URL: <https://www.euronews.com/business/2025/05/06/average-salaries-across-europe-which-countries-have-the-highest-pay>
21. South-Eastern Asia: Average Monthly Net Salary (After Tax) (Salaries And Financing) by City. URL: https://www.numbeo.com/cost-of-living/region_prices_by_city?itemId=105®ion=035
22. How nichering contributes to Ukraine's integration into Europe. URL: <https://fact-news.com.ua/en/how-nichering-contributes-to-ukraine-s-integration-into-europe/>
23. French defence companies to put down roots in Ukraine. URL: https://www.ft.com/content/519a7518-a95c-4cd0-8989-f9b8f21c5a6b?utm_source=chatgpt.com
24. Centraviv нарощує обсяги виробництва в Ужгороді. URL: <https://minprom.ua/news/299997.html>
25. How global industrial giants develop production in Ukraine during the war. URL: https://dia.dp.gov.ua/en/how-global-industrial-giants-develop-production-in-ukraine-during-the-war/?utm_source=chatgpt.com
26. Products made in Ukraine? URL: https://www.reddit.com/r/BuyFromEU/comments/litsy8t/products_made_in_ukraine/?utm_source=chatgpt.com

References

1. Fernández-Miguel, A., Riccardi, M.P., Veglio, V., García-Muiña, F.E., Fernández del Hoyo, A.P., Settembre-Blundo, D. (2022) Disruption in Resource-Intensive Supply Chains: Reshoring and Nearshoring as Strategies to Enable Them to Become More Resilient and Sustainable. *Sustainability*, 14, 10909. <https://doi.org/10.3390/su141710909>
2. Pietrobelli, C., & Seri, C. (2023). Reshoring, nearshoring and developing countries: Readiness and implications for Latin America. UNU-MERIT. UNU-MERIT Working Papers No. 003. Available at: <https://www.merit.unu.edu/publications/wppdf/2023/wp2023-003.pdf>
3. Paolo Barbieri P., Stefano Elia S., Luciano Fratocchi L., Ruggero Golini R. (2019). Relocation of second degree: Moving towards a new place or returning home? *Journal of Purchasing and Supply Management*. Volume 25, Issue 3, June, 100525. Available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1478409218300335>
4. Kinkel, S. (2014) Future and impact of backshoring—Some conclusions from 15 years of research on German practices. *Journal of Purchasing and Supply Management* Volume 20, Issue 1, March, Pages 63-65. Available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1478409214000065>
5. Akbari, M. (2024). Current Trends in Reshoring, Nearshoring, Rightshoring, and Emerging Strategies. In: *The Road to Outsourcing* 4.0. Palgrave Macmillan, Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-97-2708-7_5
6. Aliche, K., Barriball, E. D., & Trautwein, V. (2021). How COVID-19 is reshaping supply chains. McKinsey and Company, 2011–2020. Available at: https://www.mckinsey.com/~media/mckinsey/business%20functions/operations/our%20insights/how%20covid-19%20is%20reshaping%20supply%20chains/how-covid-19-is-reshaping-supply-chains_final.pdf
7. Duong, A. T. B., Hoang, T. H., Nguyen, T. T. B., Akbari, M., Hoang, T. G., & Truong, H. Q. (2023). Supply chain risk assessment in disruptive times: Opportunities and challenges. *Journal of Enterprise Information Management*, 36(5), 1372–1401. <https://doi.org/10.1108/JEIM-02-2023-0104>
8. Mulabdic, A., Nayyar, G. (2024) Is the U.S. Friend-Shoring, Nearshoring, or Reshoring? Evidence from Greenfield Investment Announcements. World Bank Group, Available at: <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/cfc34a97-1733-4001-a3d0-64262010a88c/content>

9. Aiyar, S., Malacrino, D., Presbitero, A. (2023). Investing in Friends: The Role of Geopolitical Alignment in FDI Flows (CEPR Discussion Paper No. 18434). Available at: <https://cepr.org/publications/dp18434>

10. Zadoia, A.O. (2012) «Nova industrializatsiya» v stratehiyi vyperedzhayuchoho peresliduvannya [«New industrialization» in the strategy of preemptive pursuit]. Theoretical and applied issues of economics. Collection of scientific papers. Issue 27, volume 1 (ed. by Prof. Yekhanurova Yu.I., Shegdy A.V.) - Kyiv: Publishing and Printing Center “Kyiv University”, 2012, pp. 21-29.

11. List of Countries by GDP Sector Composition. Available at: <https://statisticstimes.com/economy/countries-by-gdp-sector-composition.php>

12. GDP per capita (current US\$). Available at: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>

13. Balance of Payments Analytic Presentation. Available at: <https://data.imf.org/regular.aspx?key=62805740>

14. International trade in goods. Available at: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=International_trade_in_goods

15. Michael E. Odijie (2022). Unintentional neo-colonialism? Three generations of trade and development relationship between EU and West Africa. Journal of European integration, vol. 44, NO. 3, 347–363. <https://doi.org/10.1080/07036337.2021.1902318>

16. Seaman, J., Krpata, M., Ghiretti, F., Erlbacher, L., Martin, X. and Otero-Iglesias, M. (2022). Dependence in Europe’s Relations with China: Weighing Perceptions and Reality. The European Think-Tank Network on China. Available at: <https://www.ifri.org/en/publications/publications-ifri/ouvrages-ifri/dependance-europes-relations-china-weighing-perceptions>

17. DGAP, 2024. Reverse Dependency: Making Europe’s Digital Technological Strengths Indispensable to China, Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik. Germany. Available at: <https://coilink.org/20.500.12592/brv1bws>

18. Nearshoring: Definition, benefits, examples, and how to know it’s right for your business. Available at: <https://rightpeoplegroup.com/blog/nearshoring-definition-benefits-examples-and-how-to-know-its-right-for-your-business>

19. Kopytsya, A.O., Kobyelyeva, T.O. *Doslidzhennya perevah niarshorynhu (nearshoring) dlya krayin Skhidnoyi Yevropy* [Research on the benefits of nearshoring for Eastern European countries]. Available at: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/cfdeaa20-2a3a-485e-910c-19df258d5b31/content>

20. Average salaries across Europe: Which countries have the highest pay? Available at: <https://www.euronews.com/business/2025/05/06/average-salaries-across-europe-which-countries-have-the-highest-pay>

21. South-Eastern Asia: Average Monthly Net Salary (After Tax) (Salaries and Financing) by City. Available at: https://www.numbeo.com/cost-of-living/region_prices_by_city?itemId=105®ion=035

22. How nichering contributes to Ukraine’s integration into Europe. Available at: <https://fact-news.com.ua/en/how-nichering-contributes-to-ukraine-s-integration-into-europe/>

23. French defence companies to put down roots in Ukraine. Available at: https://www.ft.com/content/519a7518-a95c-4cd0-8989-f9b8f21c5a6b?utm_source=chatgpt.com

24. *Centravis naroshchuye obsyahy vyrobnytstva v Uzhhorodi* [Centravis increases production volumes in Uzhhorod]. Available at: <https://minprom.ua/news/299997.html>

25. How global industrial giants develop production in Ukraine during the war. Available at: https://dia.dp.gov.ua/en/how-global-industrial-giants-develop-production-in-ukraine-during-the-war/?utm_source=chatgpt.com

26. Products made in Ukraine? Available at: https://www.reddit.com/r/BuyFromEU/comments/litsy8t/products_made_in_ukraine/?utm_source=chatgpt.com

RESHORING, REINDUSTRIALIZATION OR RECOLONIZATION: WHAT IS AHEAD FOR EUROPE?

Anatili O. Zadoia, Alfred Nobel University, Dnipro (Ukraine).

E-mail: zadoya@duan.edu.ua

Mykhaylo I. Zvyeryakov, Odesa National Economic University, Odesa (Ukraine).

E-mail: michailzverjakov@ukr.net

<https://doi.org/10.32342/3041-2137-2026-1-64-17>

Keywords: *reshoring, reindustrialization, recolonization, offshoring, nearshoring, European Union, Ukraine, industrial policy, supply chains, geopolitical risks*

JEL classification: *F60, N74, R11*

The article explores the transformational processes in the economies of the European Union in the context of new geostrategic realities caused by global challenges, the disruption of traditional logistics chains, and increasing dependence on external resources. Special attention is given to the consequences of prolonged deindustrialization and offshoring, during which a significant share of industrial production was relocated outside Europe, primarily to countries with lower production costs, including former colonies. The paper highlights a new perspective on this trend — the concept of recolonization, which refers to the growing economic and industrial dependence of developed countries on regions they once dominated.

In the face of disrupted supply chains and mounting global instability, European countries are increasingly recognizing the need for reindustrialization, greater self-sufficiency, and diversification of supply sources. However, the process of reshoring industrial production within the EU is constrained by several factors, including limited resources, strict environmental regulations, labor shortages, and evolving societal values. In this context, the author proposes nearshoring as an alternative strategy — relocating production to neighboring countries that are geographically, economically, and politically close to the EU.

The study pays particular attention to Ukraine's potential as a promising platform for nearshoring investment. The author argues that Ukraine possesses a range of competitive advantages compared to other Eastern European countries, especially in the context of post-war reconstruction and integration into the European industrial space. Nonetheless, the realization of this potential is contingent on the stabilization of the country and the cessation of military conflict.

The article emphasizes that EU support for Ukraine is not only crucial for restoring peace and international law, but also instrumental in resolving a number of economic and security issues within the European Union itself.

Дата надходження до редакції / Submitted: 20.05.25

Дата прийняття до публікації / Accepted: 01.07.25

Дата публікації / Published: 02.01.2026